

De uitleg en reikwijdte van arbitrale bedingen

TvA 2026/21

The rules for interpreting agreements in general also apply to arbitration clauses. This means that in many cases interpretation of arbitration clauses often follows the so-called *Haviltex* standard: the interpretation depends on the meaning that the parties could reasonably attribute to the clause in the given circumstances and on what they could reasonably expect from each other in that regard. But how does this work out in practice? This is important, because a discussion about the interpretation of an arbitration clause always takes place against the backdrop of jurisdiction issues, which requires a critical assessment of whether the fundamental right of access to the public courts as laid down in Article 6 ECHR has been waived voluntarily, uncoerced and unambiguously. This article examines a large number of court rulings and arbitral awards. We highlight some of the most frequently recurring themes, such as the question of whether a dispute, such as wrongful act (tort) falls within the scope of the arbitration clause. Our conclusion is that overall, the manner in which state courts and arbitration tribunals rule on the interpretation and scope of arbitration clauses can be described as arbitration-friendly, with some notable exceptions.

1. Inleiding

Voor de uitleg van arbitrale bedingen naar Nederlands recht gelden in beginsel dezelfde regels als voor de uitleg van contractuele bepalingen in het algemeen. De standaardarresten op het gebied van de uitleg van overeenkomsten, *Haviltex* voorop, zijn daarmee ook relevant voor de uitleg van arbitrale bedingen.² Dat de algemene uitlegeregels ook gelden voor geschilbeslechting Clausules werd bevestigd in het

- 1 Dorine ten Brink is advocaat/partner bij Ploum | Rotterdam Law Firm en redacteur van dit tijdschrift. Merel van Bunge is advocaat/medewerker bij Ploum | Rotterdam Law Firm.
- 2 Zie in dit verband HR 17 december 1976, NJ 1977/241 (*Gem. Bunde/Erckens*); HR 13 maart 1981, NJ 1981/635 (*Haviltex*); HR 17 september 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1059, NJ 1994/173 (*CAO-norm*); HR 24 september 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1072, NJ 1994/174 (*CAO-norm*); HR 20 februari 2004, NJ 2005/493 (*DSM-Chemie/Fox*); HR 5 maart 2004, NJ 2005/494 (*B/S*); HR 19 januari 2007, NJ 2007/575 (*Meyer/PontMeyer*); HR 29 juni 2007, NJ 2007/576 (*Derksen/Homburg*); HR 5 april 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY8101, NJ 2013/214 (*Lundiform/Mexx Europe*); HR 12 december 2019, ECLI:NL:HR:2019:1940 (*Valerbosch*) en HR 30 augustus 2024, ECLI:NL:HR:2024:1102 (*Pensioenfonds Bouwnijverheid*).

arrest CSW/PPSB van 12 juli 2024, waarin de Hoge Raad oordeelde dat de inhoud van een mediationclausule (onderdeel van een multi-tier clause, met arbitrage als hoogste niveau van escalatie) door uitleg daarvan moet worden vastgesteld aan de hand van de *Haviltex*-maatstaf.³ Daarnaast zijn er enkele arresten die relevant zijn voor de uitleg van arbitrale bedingen in het bijzonder.⁴

Bij een onduidelijke of gebrekkige arbitrageclausule (een zogenoemde “pathologische arbitrageclausule”) moet worden bepaald of door partijen afstand is gedaan van het recht op toegang tot de overheidsrechter.⁵ Dat kan een kwestie zijn van uitleg, maar kan – afhankelijk van de omstandigheden van het geval – ook (deels) een totstandkomingsvraag zijn. Als vaststaat dat arbitrage is overeengekomen, zal vervolgens – ook middels uitleg – de reikwijdte van het arbitraal beding moeten worden vastgesteld. Met andere woorden: eerst moet worden vastgesteld of er een geldige arbitrage-overeenkomst is, en zo ja, dan is de vervolgvraag welke geschillen die omvat. Veelal gaat het er bij de vervolgvraag dan om of het arbitraal beding zich uitstrekt tot de geschillen en/of vorderingen die aan de orde zijn, tot welke overeenkomsten zij zich uitstrekt en of het arbitraal beding (ook) betrekking heeft op buitencontractuele geschillen en de precontractuele fase.⁶

Deze bijdrage analyseert hoe lagere rechters en scheidsrechters omgaan met de uitleg en reikwijdte van het arbitraal beding.⁷

2. Opbouw

In paragraaf 3 bespreken wij welke uitlegmethode overheidsrechters en arbiters toepassen. In paragraaf 4 focussen we ons op uitspraken waarbij overheidsrechters en arbiters kritisch beoordelen of partijen afstand hebben gedaan van hun fundamentele recht op toegang tot de overheidsrechter. In paragraaf 5 concentreren wij ons op de reikwijdte van het arbitraal beding, waarbij onder meer aan de orde komt

- 3 E.J.M. van Beukering-Rosmuller, ‘De afdwingbaarheid van de mediationclausule anno 2024’, annotatie bij HR 12 juli 2024, ECLI:NL:HR:2024:1078 (CSW/PPSB), TvA 2024/77.
- 4 Zie in dit verband HR 2 november 1990, NJ 1991/123, m.nt. H.J. Snijders (*Van der Kloof/CSU*); HR 21 maart 1997, NJ 1998/219 (*Meijer/OTM*); HR 2 februari 2001, NJ 2001/200 (*Petermann/Maas*) en – specifiek m.b.t. de uitleg van een arbitraal beding in een investeringsverdrag – HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2837, NJ 2015/318, m.nt. H.J. Snijders, TvA 2015/6, m.nt. M. van Leyenhorst (*Ecuador/Chevron*).
- 5 Zie in dit verband H.J. Snijders, *Nederlands Arbitragerecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2018, par. 1.1.4 en de daar aangehaalde literatuur en jurisprudentie over pathologische arbitrageclausules.
- 6 Zie in dit verband G.J. Meijer, *Overeenkomst tot arbitrage*, Deventer: Kluwer 2011, par. 10.2.
- 7 Omwille van de omvang van de bijdrage moeten wij een aantal onderwerpen onbesproken laten. Wij gaan niet in op de vraag of sprake is van de aanvaarding van een arbitraal beding, de derdenwerking van arbitrale bedingen, eenzijdige arbitrale optiebedingen, en het tijdigheidsvereiste van art. 1022b, 1022c en 1074d Rv.

of een vordering uit onrechtmatige daad onder het arbitraal beding valt. Wij sluiten in paragraaf 6 af met enkele conclusies.

3. Uitlegmethoden

Voor de uitleg van overeenkomsten in het algemeen verwijzen wij graag naar het standaardwerk van Tjittes⁸ en het proefschrift van Hendrixx.⁹ In de volgende paragrafen zullen wij laten zien welke uitlegmethoden worden gehanteerd bij de uitleg van arbitrale bedingen.

3.1 *Haviltex* (subjectieve uitleg)

Zowel rechters als arbiters verwijzen bij de uitleg en reikwijdte van een arbitraal beding consequent naar de *Haviltex*-maatstaf.¹⁰ Vaak geschiedt die verwijzing expliciet.¹¹ Het komt ook voor dat rechters of arbiters bij de uitleg van arbitrale bedingen meer impliciet naar de *Haviltex*-maatstaf verwijzen, maar ook dan herkent iedere in Nederland geschoolde jurist de vertrouwde “over-en-weer”-clausule.¹²

Bij de toepassing van de *Haviltex*-maatstaf bij de beoordeling van arbitrale bedingen komen vertrouwde gezichtspunten terug, die we kennen uit de jurisprudentie over de uitleg van overeenkomsten in het algemeen. Zo wordt bijvoorbeeld met regelmaat overwogen dat alle omstandigheden van het geval van belang zijn.¹³ Ook het gezichtspunt dat van belang kan zijn tot welke maatschappelijke kringen partijen behoren en wat hun rechtskennis is, vinden we terug in de jurisprudentie over de uitleg van arbitrale bedingen.¹⁴ Dit werd mooi geïllustreerd in een arbitraal vonnis van het Nederlands Arbitrage Instituut (NAI) in een geschil dat tussen notarissen was ontstaan, onder meer over de uitleg en reikwijdte van het arbitraal beding. Het scheidsrecht overwoog dat van notarissen mag worden verondersteld dat zij beschikken over voldoende rechtskennis om de reikwijdte van een arbitraal beding te begrijpen.¹⁵

3.2 *CAO-norm* (objectieve uitleg)

Er kan ook aanleiding zijn om bij de uitleg van een beding de CAO-norm toe te passen, bijvoorbeeld omdat de partijbedoeling niet is gesteld of niet bewezen kan worden. De

CAO-norm houdt in dat de bewoordingen van de desbetreffende bepaling, gelezen in het licht van de gehele tekst van de overeenkomst, in beginsel van doorslaggevende betekenis zijn voor de uitleg.¹⁶ De CAO-norm is door de Hoge Raad geïntroduceerd ten aanzien van de uitleg van CAO-bepalingen, maar wordt ook toegepast op andere overeenkomsten ingeval die naar hun aard bestemd zijn de rechtspositie van derden te beïnvloeden, zonder dat die derden invloed hebben gehad op de inhoud of de formulering van die overeenkomst en zonder dat de onderliggende partijbedoeling voor die derden kenbaar is.¹⁷ Standaardbepalingen en algemene voorwaarden die relevant zijn voor een groot aantal transacties, zoals standaardbedingen en algemene voorwaarden die landelijk gelden, behoren naar hun aard objectief uitgelegd te worden.¹⁸ Arbitrale bedingen in algemene voorwaarden zijn daarop geen uitzondering. Dat blijkt uit een vonnis van de rechtbank Rotterdam in een zaak waarbij het ging om de uitleg van een geschillenbeslechtingsclausule in de VRTO-condities, de algemene voorwaarden van de Vereniging voor Rotterdamse Terminal Operators. Daarbij werd uitdrukkelijk gekozen voor een objectieve uitleg.¹⁹ Ook bij de uitleg van een arbitraal beding dat als standaardclausule is opgenomen in diverse lidmaatschapsovereenkomsten, vond de rechter de bewoordingen van het arbitraal beding richtinggevend.²⁰ Wanneer een arbitraal beding onderdeel is van een geschillenregeling in statuten, kan eveneens aanleiding bestaan om bij de uitleg daarvan de CAO-norm toe te passen. Ook bij een arbitraal beding in statuten kan objectieve uitleg aangewezen zijn, omdat de geschillenregeling mede bedoeld is om jegens een onbepaald aantal derden te worden toegepast.²¹ Niet alleen bestaande, maar ook toekomstige aandeelhouders (die niet bij de totstandkoming zijn betrokken) moeten zich kunnen verlaten op de geschillenregeling.²²

3.3 *Voorshands taalkundige uitleg*

Onder omstandigheden kan de rechter voorshands kiezen voor een taalkundige uitleg, zoals sinds de arresten *Lundiform/Mexx* en *Meyer/PontMeyer* wordt aangenomen.²³ In het *Valerbosch*-arrest²⁴ heeft de Hoge Raad verduidelijkt dat de rechter die tot het voorlopige oordeel komt dat een bepaling taalkundig moet worden uitgelegd daarbij niet beperkt is tot de omstandigheden uit *Meyer/PontMeyer*. Voor zo'n voorlopig oordeel is niet vereist dat partijen over de

8 R.J.P.L. Tjittes, *Commercieel Contractenrecht*, Den Haag: Boom 2022.

9 A.M.M. Hendrixx, *Methoden van contractsuitleg. Een model voor de uitleg van een overeenkomst (R&P nr. CA26)*, Deventer: Wolters Kluwer 2023.

10 HR 13 maart 1981, NJ 1981/635 (*Haviltex*).

11 Zie bijv. Rb. Rotterdam 22 januari 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:226, r.o. 4.2; Rb. Amsterdam 25 september 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:5940, r.o. 4.5 en Rb. Gelderland 24 december 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:8122.

12 Rb. Rotterdam 9 oktober 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:11225, r.o. 5.4. Zie in vergelijkbare zin Rb. Midden-Nederland 11 oktober 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:6826, r.o. 4.6. Zie voorts SG 16 januari 2025, SG 24/06 en SG 24/10, TvA 2025/54, ov. 3.2 en NAI 9 april 2013, NAI 4077, TvA 2014/26.

13 Zie bijv. Rb. Amsterdam 25 september 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:5940, r.o. 4.5 en Rb. Midden-Nederland 11 oktober 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:6826, r.o. 4.6.

14 Zie bijv. Rb. Midden-Nederland 11 oktober 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:6826; Rb. Rotterdam 22 januari 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:226, r.o. 4.2; Rb. Gelderland 24 december 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:8122, r.o. 4.2 en Rb. Rotterdam 9 oktober 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:11225, r.o. 5.4.

15 NAI 9 april 2013, NAI 4077, TvA 2014/26.

16 HR 17 september 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1059, NJ 1994/173 (*CAO-norm*) en HR 24 september 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1072, NJ 1994/174 (*CAO-norm*).

17 In het arrest *DSM/Fox* heeft de Hoge Raad uitdrukkelijk overwogen dat tussen de *Haviltex*-norm en de CAO-norm geen tegenstelling bestaat, maar een vloeiende overgang; zie HR 20 februari 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO1427, NJ 2005/493 (*DSM/Fox*).

18 Zie in dit verband R.J.P.L. Tjittes, *Commercieel Contractenrecht*, Den Haag: Boom 2022, p. 321.

19 Rb. Rotterdam 22 augustus 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:8268, r.o. 5.5.

20 Rb. Rotterdam 10 augustus 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:6182, r.o. 2.5.

21 Dat geldt uiteraard ook voor andere gevallen, waarbij het gaat om de binding van een derde die niet aan de basis van de arbitrageovereenkomst heeft gestaan.

22 Rb. Rotterdam 29 januari 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:614, r.o. 5.6.

23 HR 19 januari 2007, NJ 2007/575 (*Meyer Europe/PontMeyer*) en HR 5 april 2013, NJ 2013/214 (*Lundiform/Mexx*).

24 HR 13 december 2019, NJ 2020/435 (*Valerbosch*).

tekst van de bepaling hebben onderhandeld of bij de onderhandelingen zijn bijgestaan door (juridisch) deskundigen. Evenmin is vereist dat de overeenkomst is gesloten tussen professionele partijen of dat de aard van de transactie of de omvang en gedetailleerdheid van de overeenkomst aanleiding geven tot een zodanig voorlopig oordeel. Het is aan de rechter om te beoordelen welk gewicht daarbij moet worden toegekend aan het al dan niet aanwezig zijn van deze omstandigheden, mede gelet op eventuele overige, op dat moment gebleken omstandigheden van het geval. Kortom, de rechter heeft de vrijheid om alle omstandigheden in zijn oordeel te betrekken om tot een voorshands taalkundige uitleg te komen.

Bij de uitleg van arbitrale bedingen speelt de voorshands taalkundige uitleg een bijzondere rol. Zoals hierna in paragraaf 4 nog uitgebreider aan de orde zal komen, moet afstand van het fundamentele recht op toegang tot de overheidsrechter ongedwongen, vrijwillig en ondubbelzinnig zijn geschied.²⁵ De jurisprudentie over de uitleg van arbitrale bedingen laat zien dat juist vanwege de eis van ondubbelzinnigheid extra gewicht toekomt aan de bewoordingen van het arbitraal beding.²⁶

3.4 Separabiliteit: het arbitraal beding als zelfstandige overeenkomst

Bij de vraag welke uitlegmaatstaf moet worden gehanteerd, is van belang om steeds in het achterhoofd te houden dat een arbitraal beding op grond van artikel 1053 Rv als een zelfstandige overeenkomst moet worden beschouwd, in die zin dat het bestaan en de rechtsgeldigheid van de hoofdovereenkomst (aannemingsovereenkomst, koopovereenkomst, vervoersovereenkomst enzovoort) separaat van de rechtsgeldigheid van de arbitrageovereenkomst dienen te worden beoordeeld. Artikel 1053 Rv dient ertoe te voorkomen dat het scheidsgerecht zich onbevoegd moet verklaren als een partij zich (volgens het scheidsgerecht terecht) beroept op het niet-bestaan of de ongeldigheid van de hoofdovereenkomst waarop de arbitrageovereenkomst betrekking heeft of waarvan zij deel uitmaakt.²⁷ Door de separabiliteitsleer is denkbaar dat voor de uitleg van bedingen in de hoofdovereenkomst een andere uitlegmaatstaf moet worden gehanteerd dan voor het arbitraal beding. Hiervoor (in paragraaf 3.3) bespraken wij al dat vanwege de eis van ondubbelzinnigheid extra gewicht toekomt aan de taalkundige betekenis van het arbitraal beding. Het is heel goed mogelijk dat voor de beoordeling van andere bedingen in de hoofdovereenkomst een andere uitlegmaatstaf meer voor

de hand ligt, dan wel dat andere omstandigheden in de beoordeling worden betrokken.

3.5 Tussenconclusie

Bij de uitleg van arbitrale bedingen wordt de *Haviltex*-maatstaf als uitgangspunt genomen, waarbij afhankelijk van de omstandigheden meer gewicht kan toekomen aan de bewoordingen (taalkundige uitleg) of aan objectieve factoren (CAO-norm).

4. Afstand van het recht op de overheidsrechter

4.1 Artikel 6 EVRM als toetsingskader

Bij de uitleg van arbitrale bedingen gaat het veelal om de vraag of partijen het geschil aan de overheidsrechter hebben willen onttrekken. Dat is essentieel, omdat eenieder op grond van het bepaalde in artikel 6 EVRM, artikel 17 Grondwet en artikel 47 Europees Handvest recht heeft op toegang tot de overheidsrechter. Van dat recht kan afstand worden gedaan, maar dat dient wel ongedwongen, vrijwillig en ondubbelzinnig te geschieden.²⁸ Op grond van de taakverdeling tussen de overheidsrechter en arbiters, neergelegd in artikel 1022 Rv, dient de overheidsrechter zich terug te trekken indien terecht een beroep wordt gedaan op een arbitraal beding. Hij zal dat niet ambtshalve mogen doen, maar alleen indien een partij zich tijdig op het bestaan van een arbitraal beding beroept. Vragen over bevoegdheid doen zich uiteraard ook in arbitrage voor, wanneer een partij van oordeel is dat het geschil niet door arbitrage maar door de overheidsrechter moet worden beslist.²⁹

De overheidsrechter is daarom kritisch als het gaat om de vraag of partijen de overheidsrechter hebben uitgesloten. Om deze reden is woordkeuze in arbitrale bedingen cruciaal. Het is aan te raden het woord “kunnen” te vermijden in een arbitraal beding, want dit leidt tot risico's. Als partijen in een arbitraal beding hebben opgenomen dat zij “*het verschil van inzicht [kunnen] voorleggen aan de Nederlands Arbitrage Instituut (NAI)*”, kan de rechter oordelen dat partijen niet exclusief hebben gekozen voor arbitrage.³⁰ Ook wanneer van een document diverse vertalingen in omloop zijn, kunnen problemen ontstaan. Bij een geschil over de uitleg van een arbitraal beding in statuten van een Braziliaanse vennootschap, waren er verschillen ontstaan tussen de (oorspronkelijke) Portugese tekst en de (vertaalde) Engelse tekst. In de Engelse vertaling was een gedeelte van de oorspronkelijke tekst weggevallen. Dit leidde er uiteindelijk toe dat het arbitraal beding geen standhield en de Nederlandse rechter zich bevoegd verklaarde, ook al hadden eerder Braziliaanse en Amerikaanse rechters zich onbevoegd verklaard.³¹

25 Zie in dit verband G.J. Meijer, *Overeenkomst tot arbitrage*, Deventer: Wolters Kluwer 2011, par. 3.2.3.3 onder b en de daar aangehaalde jurisprudentie van het EHRM. Zie voorts M.W. Knigge & P.L.F. Ribbers, ‘Arbitrage, afstand van recht en artikel 6 EVRM’, *TvA* 2017/20.

26 Zie Rb. Rotterdam 22 januari 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:226, r.o. 4.2 en Rb. Gelderland 24 december 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:8122, r.o. 4.2. In beide zaken werd exact dezelfde formulering gebruikt: “*De voormelde eis van ondubbelzinnigheid doet aan de toepasselijkheid van de Haviltex-norm niet af, het brengt hooguit mee dat extra gewicht toekomt aan de bewoordingen van het arbitraal beding.*”

27 G.J. Meijer, in: *T&C Rv*, commentaar op art. 1053 Rv.

28 Zie o.m. EHRM 27 februari 1980, ECLI:CE:ECHR:1980:0227JUD000690375, *NJ* 1980/561 (*Deweer/België*).

29 Geen vernietiging is mogelijk van een arbitraal vonnis waarbij het scheidsgerecht zich onbevoegd heeft verklaard: zie HR 21 april 2023, ECLI:NL:HR:2023:636.

30 Rb. Oost-Brabant 13 november 2024, ECLI:NL:RBOBR:2024:5470.

31 Zie Rb. Rotterdam 29 januari 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:614, r.o. 5.6.

Als partijen echter een uitdrukkelijke keuze hebben gemaakt voor arbitrage, respecteren overheidsrechters en arbiters die keuze in veel gevallen ook. Uitgangspunt is dat partijen mogen kiezen voor beslechting van hun geschillen door een arbiter en dat dit in het algemeen niet in strijd is met artikel 6 EVRM of artikel 17 Grondwet.³²

4.2 **Uitzonderingen: wanneer het arbitraal beding terzijde wordt geschoven**

Toch wordt de keuze voor arbitrage niet altijd gerespecteerd. Uit twee recente uitspraken blijkt dat overheidsrechters soms een arbitraal beding passeren en zich bevoegd verklaren. De kosten van de arbitrage en veronderstelde vertragingstactieken lijken daarbij een rol te spelen.

In een zaak die speelde bij de rechtbank Limburg (begin 2025) had de gedaagde partij een bevoegdheidsincident opgeworpen en gesteld dat arbiters bevoegd waren om van het geschil kennis te nemen. In die zaak lagen twee interessante uitlegvragen voor: de vraag of partijen wel arbitrage voor ogen hadden gehad nu zij gebruik hebben gemaakt van een standaardmodelcontract afkomstig van het internet en een vraag over een benoemingsprocedure die al verouderd was toen partijen hun overeenkomst sloten. De rechter liet zich daarover (helaas) niet uit, maar honoreerde wel het verweer van eiseres dat het beroep op het arbitraal beding naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar was vanwege de hoge kosten van een arbitrageprocedure en haar eigen financiële situatie.³³ De hogere kosten van arbitrage ten opzichte van overheidsrechtspraak zijn voor rechters niet snel een grond om een arbitraal beding terzijde te schuiven,³⁴ al komt dit in familiezaken of arbeidszaken wel voor. Hier was sprake van twee personen die een affectieve relatie hadden gehad en moesten komen tot de afwikkeling van een vof die zij samen hadden gehad. Dat zal een belangrijke rol hebben gespeeld, veronderstellen wij.

Zeer opvallend was het oordeel van de rechtbank Midden-Nederland (begin 2026), waarin de rechter oordeelde dat het beroep op een arbitraal beding misbruik van recht opleverde. In deze zaak had de gedaagde partij zich op een arbitraal beding beroepen, dat nota bene was opgenomen in de toepasselijke algemene voorwaarden van eiser. In een mondelinge uitspraak gaf de rechter uitdrukkelijk aan dat hij zich in beginsel onbevoegd moest verklaren, maar deed dat toch niet. Hiervoor noemde de rechter drie redenen: gedaagde kon een arbitrageprocedure niet betalen, had geen belang bij arbitrage gesteld (zoals deskundigheid van

arbiters), en leek het arbitraal beding alleen in te roepen om tijd te rekken.³⁵

Deze beide uitspraken tartten het eerdergenoemde uitgangspunt dat partijen mogen kiezen voor beslechting van hun geschillen door een arbiter. Wij gaan ervan uit dat de omstandigheden in deze beide zaken zo uitzonderlijk waren, dat de overheidsrechters hebben gemeend dat deze uitkomst gerechtvaardigd was. In ieder geval lijken deze uitspraken de uitzondering te zijn op het algemene beeld dat overheidsrechters arbitrale bedingen welwillend benaderen en zich onbevoegd verklaren als partijen duidelijk voor arbitrage hebben gekozen.

4.3 **Tussenconclusie**

Rechters toetsen kritisch of afstand van de overheidsrechter ondubbelzinnig is gedaan, maar respecteren die keuze doorgaans als aan de vereisten is voldaan.

5. **Reikwijdte van arbitrale bedingen**

Naast de vraag of partijen voor arbitrage hebben gekozen, rijst vaak de vraag welke geschillen onder het arbitraal beding vallen.

Partijen kiezen vaak voor deze route om tot onbevoegdheid van de overheidsrechter te komen en bepleiten dat geen sprake is van een "geschil" in de zin van een arbitraal beding. Het gaat dan dus om de reikwijdte van het arbitraal beding. Dit is wederom een uitlegvraag, waarbij afhankelijk van de omstandigheden een ruime of juist beperkte uitleg wordt gehanteerd.

5.1 **"Alle geschillen": een ruime formulering**

De aanbevolen tekst van het NAI voor de formulering van een arbitraal beding is de volgende: *"Alle geschillen die mochten ontstaan naar aanleiding van de onderhavige overeenkomst dan wel van nadere overeenkomsten die daarvan het gevolg mochten zijn, zullen worden beslecht overeenkomstig het Arbitragereglement van het Nederlands Arbitrage Instituut."* In veel overeenkomsten wordt deze formulering gehanteerd, of een formulering die hier sterk op lijkt, zoals de Engelse variant *"Any dispute (...)"*. Waar dergelijke bewoordingen worden gehanteerd, leidt dat bij de rechter stevast tot de conclusie dat een ruime uitleg gerechtvaardigd is.³⁶ Tot datzelfde oordeel kwam een scheidsgerecht in een niet gepubliceerd NAI-vonnis uit 2024. Ook hier werd aangenomen dat waar gesproken wordt van *"all disputes arising in connection with the present Agreement"* sprake is van een ruime formulering waardoor ook buitencontractuele vorderingen die verband houden met de overeenkomst in kwestie in arbitrage konden worden behandeld.

32 Zie bijv. Rb. Rotterdam 17 februari 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:1394, r.o. 4.8-4.9 en Rb. Rotterdam 22 augustus 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:8268, r.o. 5.5. Zie ook: RvA 17 juli 2025, nr. 37.949, TvA 2025/73.

33 Rb. Limburg 12 februari 2025, ECLI:NL:RBLIM:2025:7412, r.o. 4.4.

34 Zie bijv. Hof Den Haag 20 december 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:2504 en het daaropvolgende art. 81 RO-arrest van de Hoge Raad van 2 februari 2024, ECLI:NL:HR:2024:151; zie voorts Hof 's-Hertogenbosch 29 augustus 2024, ECLI:NL:GHSHE:2024:2754, TvA 2025/7 en Rb. Rotterdam 9 oktober 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:11225.

35 Rb. Midden-Nederland 28 januari 2026, ECLI:NL:RBMNE:2026:451.

36 Zie Hof Amsterdam 2 juli 2013, ECLI:NL:GHAMS:2013:2213, r.o. 3.8 en Rb. Rotterdam 22 januari 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:226, r.o. 4.3.

5.2 **Verband met de (hoofd)overeenkomst**

Bepalend is of het geschil verband houdt met de (hoofd-)overeenkomst, waarin het arbitraal beding is opgenomen. Zo ja, dan zal in beginsel het arbitraal beding worden gerespecteerd en verklaart de rechter zich onbevoegd (of – in arbitrage – verklaart het scheidsrecht zich bevoegd). Bij een maatschapsovereenkomst oordeelde de rechter dat alleen geschillen die geen verband houden met de maatschapsovereenkomst daar niet onder vallen, maar dat in dit specifieke geval het geschil verband hield met de hoofdovereenkomst, zodat de rechter zich onbevoegd verklaarde.³⁷ Houdt het geschil geen verband met de (hoofd-)overeenkomst waarin het arbitraal beding is opgenomen, dan blijft de overheidsrechter gewoon bevoegd. Dit was bijvoorbeeld het geval toen een beroep werd gedaan op een arbitraal beding in een *Gesellschaftsvertrag*. In die zaak concludeerde de rechter dat het geschil geen verband hield met die overeenkomst, maar betrekking had op een vordering tot nakoming van een mondeling gesloten koopovereenkomst, zodat de rechter bevoegd was.³⁸

Bij gecombineerde overeenkomsten (zoals koop- én aannemingsovereenkomsten) kunnen ook discussies over de reikwijdte ontstaan. Zo moest de Raad van Arbitrage in bouwgeschillen oordelen over de vraag of een arbitraal beding dat was opgenomen in het gedeelte dat zag op de aannemingsovereenkomst ook gold voor geschillen voortvloeiend uit de koopovereenkomst. De Raad van Arbitrage in bouwgeschillen concludeerde dat dit niet het geval was.³⁹

5.3 **Vorderingen uit onrechtmatige daad**

Vallen vorderingen uit onrechtmatige daad onder het arbitraal beding? Het antwoord is: ja, mits de onrechtmatige daad verband houdt met de (hoofd)overeenkomst waarin het arbitraal beding is opgenomen. Toch blijven partijen bij vorderingen uit onrechtmatige daad met regelmaat proberen om onder een arbitraal beding uit te komen, met als belangrijkste argument dat het arbitraal beding strikt moet worden geïnterpreteerd wanneer het bepaalt dat geschillen uit de overeenkomst door arbitrage dienen te worden beslecht. In die redenering vallen vorderingen uit onrechtmatige daad (want buitencontractuele aansprakelijkheid) daar dan niet onder. In de literatuur wordt echter onder meer door Meijer het standpunt ingenomen dat wanneer een arbitrageovereenkomst taal bevat zoals “*met betrekking tot*”, “*in verband met*” of “*naar aanleiding van*”, dit betekent dat de arbitrageovereenkomst zich ook kan uitstrekken tot buitencontractuele vorderingen.⁴⁰ De jurisprudentie bevestigt dit standpunt volledig, zodat een beroep op een strikte interpretatie feitelijk kansloos is.⁴¹ Ook in arbitrale vonnissen

wordt dezelfde zienswijze gehanteerd, zoals onder meer het geval was in het eerder aangehaalde (ongepubliceerde) NAI-vonnis uit 2024. Bij een ruime formulering van het beding en wanneer sprake is van een duidelijk verband van de buitencontractuele vordering met de hoofdovereenkomst, vallen deze geschillen ook onder het arbitraal beding.

5.4 **Precontractuele geschillen**

Als partijen van mening verschillen of tussen hen overeenstemming is bereikt over het sluiten van een overeenkomst waarin een arbitraal beding is opgenomen, is dit bij uitstek een geschil dat valt onder het arbitragebeding.⁴² Hetzelfde geldt wanneer partijen onderhandelen over het aangaan van een nieuwe overeenkomst en discussie ontstaat of daarover overeenstemming is bereikt. Daarbij kan doorslaggevend zijn dat het arbitraal beding spreekt van geschillen “naar aanleiding van de overeenkomst”, wat een ruimere betekenis heeft dan geschillen “over de overeenkomst”.⁴³

5.5 **Uitleg naar buitenlands recht**

Het komt ook voor dat een rechter een arbitraal beding naar buitenlands recht moet uitleggen. In een zaak, waarbij het arbitraal beding naar Noors recht moest worden uitgelegd, kwam de rechter niet (of in ieder geval niet zichtbaar) tot een materieel andere uitkomst dan onder Nederlands recht het geval zou zijn geweest en overwoog dat, gelet op de omstandigheden, de bewoordingen van het arbitraal beding richtinggevend zijn en dat het geschil onder de reikwijdte van het arbitraal beding valt. Daardoor moest de vordering door arbiters in Oslo, Noorwegen, worden beoordeeld, en concludeerde de rechter dat hij niet bevoegd was.⁴⁴

5.6 **Inzageverzoeken**

Interessant is ook de vraag of een vordering tot inzage onder de reikwijdte van het arbitraal beding valt. Immers, is op dat moment al sprake van een geschil of is het daarvoor nog te vroeg? Is de inzage juist bedoeld om te kunnen beoordelen of sprake is van een geschil, en zo ja, is dit een geschil dat voortvloeit uit of verband houdt met de overeenkomst waarin een arbitraal beding is opgenomen? Het hof Den Haag kwam in 2022 tot de conclusie dat de aanspraak die werd gemaakt op de documenten (op grond van het “oude” artikel 843a Rv) in combinatie met de weigering van de wederpartij om die te verschaffen reeds kwalificeerde als een geschil en dat de documenten waarom werd gevraagd rechtstreeks verband hielden met de overeenkomst waarin het arbitraal beding was opgenomen.⁴⁵ De voorzieningenrechter had zich naar het oordeel van het hof terecht onbevoegd verklaard.

5.7 **Verouderde benoemingsprocedure**

Sommige overeenkomsten hebben een lange looptijd of zijn voor onbepaalde duur aangegaan. Het kan dan jaren duren voordat een geschil ontstaat. Als een van de partijen dan een

37 Rb. Midden-Nederland 11 oktober 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:6826.

38 Rb. Limburg 8 januari 2025, ECLI:NL:RBLIM:2025:1137.

39 RvA 24 januari 2025, nr. 37.874, ov. 16-18.

40 G.J. Meijer, *Overeenkomst tot arbitrage (BPP nr. 13)* 2011/10.2.2.4.

41 Zie bijv. Hof Amsterdam 2 juli 2013, ECLI:NL:GHAMS:2013:2213, r.o. 3.8; Rb. Rotterdam 22 januari 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:226, r.o. 4.3 en 4.6; Hof Amsterdam 6 november 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:4121, r.o. 2.9, TvA 2019/11 en Rb. Rotterdam 9 oktober 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:11225, r.o. 5.5.

42 Rb. Amsterdam 28 maart 2013, ECLI:NL:RBAMS:2013:6186, r.o. 2.10.4.

43 SG 16 januari 2025, SG 24/06 en SG 24/10, ov. 3.2, TvA 2025/54.

44 Rb. Rotterdam 10 augustus 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:6182, r.o. 2.5.

45 Hof Den Haag 15 maart 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:397, r.o. 3.18.

beroep wil doen op het arbitraal beding kan het voorkomen dat een bepaalde, tussen partijen overeengekomen benoemingsprocedure niet meer geëffectueerd kan worden. De vraag is wat dit dan betekent: is het arbitraal beding dan niet meer geldig, zodat we teruggaan naar de hoofdregel en de overheidsrechter bevoegd is?

Wat te denken van bijvoorbeeld een maatschapsakte waarin wordt verwezen naar artikel 1022 lid 2 Rv (oud), terwijl dit inmiddels artikel 1022c Rv is geworden? De rechter was zeer pragmatisch en overwoog dat waar in de maatschapsakte werd verwezen naar artikel 1022 lid 2 Rv (oud), moest worden gelezen artikel 1022c Rv.⁴⁶ In diezelfde zaak ruzieden partijen ook nog over de benoeming en het aantal arbiters, omdat in de maatschapsakte enerzijds stond vermeld dat elk van de drie partijen een arbiter zou benoemen en anderzijds dat deze arbiters gezamenlijk een derde arbiter zouden benoemen. Feitelijk ging het om een geschil tussen twee partijen aan de ene kant en een partij aan de andere kant, zodat de rechter vond dat de twee partijen aan de ene kant samen een arbiter konden aanwijzen, waarna de ene partij aan de andere kant een arbiter kon aanwijzen, waarna de twee aldus aangewezen arbiters samen een derde arbiter als voorzitter konden aanwijzen.⁴⁷ Eind van het liedje was dat de rechter zich onbevoegd verklaarde.

Lastiger wordt het wanneer een benoemende instantie niet meer functioneert. In de zaak van de ruziënde notarissen (die hiervoor al aan de orde kwam bij de voorshands taalkundige uitleg), waren partijen overeengekomen dat de voorzitter van de KNB arbiters aan zou wijzen, terwijl de KNB inmiddels geen benoemingen meer deed. De voorzitter van de KNB had partijen naar het NAI verwezen. Daarop beoogden de eisende partijen (notarissen A en B) dat het NAI moest worden verzocht in deze arbitrage te voorzien. Het scheidsgerecht overwoog dat de aanwijzing van de voorzitter van de KNB zonder gevolg was. Het beroep van de verwerende partij (notaris C) op onbevoegdheid van de arbiters was gegrond, omdat het NAI op grond van de maatschaps-overeenkomst niet bevoegd was om arbiters aan te wijzen.⁴⁸

In de hiervoor eveneens besproken zaak van de rechtbank Limburg (2025) speelde een enigszins vergelijkbare kwestie: in een arbitraal beding was bepaald dat benoeming van drie arbiters zou plaatsvinden door de voorzitter van de Kamer van Koophandel, terwijl die benoemingen al sinds oktober 2013 niet meer plaatsvinden. De eisende partij (gedaagde in het incident) stelde zich daarom op het standpunt dat het arbitraal beding nietig was. De rechtbank Limburg heeft deze vraag, helaas, onbeantwoord gelaten en bevoegdheid aangenomen, omdat het beroep op het arbitraal beding volgens de rechter naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar was mede in verband met de kosten.⁴⁹

46 Rb. Overijssel 19 oktober 2018, ECLI:NL:RBOVE:2018:4385, r.o. 5.5.

47 Rb. Overijssel 19 oktober 2018, ECLI:NL:RBOVE:2018:4385, r.o. 5.9.

48 NAI 9 april 2013, NAI 4077, ov. 28-31, 33 en 36, TvA 2014/26.

49 Verwezen wordt naar par. 3.2 van deze bijdrage. Rb. Limburg 12 februari 2025, ECLI:NL:RBLIM:2025:7412.

5.8 Tussenconclusie

Bij de beoordeling van de reikwijdte hanteren rechters en arbiters vaak een ruime uitleg, tenzij het geschil duidelijk geen verband houdt met de hoofdovereenkomst of niet voorzienbaar was ten tijde van het sluiten daarvan.

6. Conclusies

Uit een analyse van een groot aantal uitspraken van overheidsrechters en arbitrale vonnissen van scheidsgerechten rijst het beeld dat overheidsrechters en arbiters, dus bij beide “loketten” voor geschilbeslechting, dezelfde uitleg-regels hanteren bij de uitleg van arbitrale bedingen. Zowel overheidsrechters als arbiters passen de *Haviltex*-maatstaf toe, waarbij vanwege de eis van ondubbelzinnigheid extra gewicht toekomt aan de bewoordingen van het arbitraal beding (de voorshands taalkundige uitleg). Wanneer een van de partijen in het geheel niet bij de totstandkoming van het arbitraal beding betrokken is geweest, is er aanleiding voor een meer objectieve uitleg en wordt de CAO-norm toegepast.

Als het erom gaat hoe het hanteren van de *Haviltex*-maatstaf in de praktijk uitpakt, is onze indruk dat overheidsrechters (een enkele uitzondering daargelaten) kritisch beoordelen of partijen wel ongedwongen, vrijwillig en ondubbelzinnig afstand hebben gedaan van hun fundamentele recht op toegang tot de overheidsrechter. Als dat het geval is, lijken overheidsrechters (opnieuw: een enkele uitzondering daargelaten) er ook geen enkele moeite mee te hebben om zich onbevoegd te verklaren. Het kan zijn dat deze conclusie nuancering behoeft wanneer het gaat om gevraagde voorlopige voorzieningen, waarbij immers het tijdigheidsaspect moet worden beoordeeld (een aspect dat buiten het bestek van deze bijdrage valt), maar voor bodemzaken geldt dat wij zien dat overheidsrechters in feite ruimhartig naar arbitrage verwijzen.

Het omgekeerde geldt overigens evenzeer: wanneer het scheidsgerecht zich niet bevoegd acht, wordt ook ruimhartig verwezen naar de overheidsrechter. Dat arbiters niet onnodig hun eigen bevoegdheid oprekken buiten de grenzen van arbitrageovereenkomsten is, gezien het risico van een mogelijke vernietiging van een arbitraal vonnis (vanwege een gebrek aan een arbitrageovereenkomst), bovendien buitengewoon verstandig.

Overigens gaan zowel overheidsrechters als arbiters ook zeer pragmatisch om met de uitleg en reikwijdte van arbitrale bedingen. Vaak is er aanleiding om een arbitraal beding ruim uit te leggen en dat gebeurt dan ook, tenzij sprake is van een geschil dat niet onder de (hoofd)overeenkomst valt, bijvoorbeeld omdat het geschil uit een geheel andere overeenkomst voortvloeit, of omdat het ten tijde van het aangaan van de (hoofd)overeenkomst niet voorzienbaar was dat een bepaald geschil onder de reikwijdte van het arbitraal beding zou vallen.

Al met al is ons beeld dat de manier waarop in Nederland zowel door overheidsrechters als door scheidsgerechten wordt geoordeeld over de uitleg en reikwijdte van arbitrale bedingen als arbitragevriendelijk kan worden gezien. En zo hoort het natuurlijk ook, in een land dat zichzelf als arbitragevriendelijk omschrijft.